

متداول ترین اشتباهات و تقلبات
در زمینه

گیاهان دارویی

تالیف:

دکتر حسین ستاورز

مهندس میترا قاسمی

سرشناسه	ستاورز، حسین، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور	Setavarz, Hussein
مشخصات نشر	متداولترین اشتباهات و تقلبات در زمینه گیاهان دارویی / تألیف حسین ستاورز، میترا قاسمی.
مشخصات ظاهری	تهران: انتشارات آراه، ۱۳۹۷.
شابک	۱۳۲ ص.
وضعیت فهرست نویسی	978-600-8695-67-7
داشته	فیبا
رشته	کتابنامه: ص. ۱۲۱ - ۱۳۲.
موضوع	گیاهان دارویی -- ایران -- شناسایی
موضوع	Medicinal plants -- Iran -- Identification
موضوع	گیاهان دارویی -- عوارض جانبی
موضوع	Medicinal plants -- Side effects
موضوع	گیاهدرمانی -- عوارض جانبی
موضوع	Herbs -- Therapeutic use -- Side effects
موضوع	جوشانده های گیاهی -- مصارف درمانی
موضوع	Herbal teas -- Therapeutic use
شناسه افزوده	اسمی، میترا، ۱۳۵۰ -
شناسه افزوده	Ghasemi, Mitra
رده بندی کنگره	RS180.2/9/311.17
رده بندی دیویی	۶۱۴ (۱۰۹۵۵)
شماره کتابشناسی ملی	۵۰۰۱۹۳

نام کتاب: متداولترین اشتباهات و تقلبات در زمینه گیاهان دارویی

مؤلفین: دکتر حسین ستاورز - مهندس م. قاسمی

ویراستار: آرمیتا آقاکشیری

دستیار تحقیق: فاطمه ستاورز، صدرا ستاورز

چاپ و نظارت بر چاپ: محمداسد دولتی

ناشر: انتشارات آراه

طراح جلد: محمد اسد دولتی

صفحه آرای و لیتوگرافی: مینیاتور

سال نشر: ۱۳۹۷

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

آدرس: خیابان آزادی - روبروی دانشگاه دامپزشکی - ساختمان کاوه - طبقه ۶ - واحد ۸۹

تلفن: ۶۶۴۶۹۳۸۲

حق چاپ برای مؤلفین محفوظ است.

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه:
۱۰.....	اهمیت مصرف درست گیاهان دارویی و داروهای گیاهی:
۱۱.....	اشتباهات متداول آماده سازی گیاهان دارویی:
۱۱.....	مقدمه
۱۲.....	تفاوت دم کردن و جوشاندن:
۱۳.....	ظرف مناسب برای تهیه دمنوش های گیاهی:
۱۳.....	حداکثر مدت زمان گه دار دم کرده و جوشانده :
۱۴.....	طعم دهنده های مناسب به چای های گیاهی:
۱۴.....	اشتباهات در انتخاب نوع ترآوردنی گیاهان دارویی:
۱۵.....	اشتباهات متداول در خصوص تداخل داروهای دارویی و داروهای شیمیایی :
۲۰.....	اشتباهات مربوط به بی توجهی به عوارض داروهای گیاهی:
۲۲.....	اهمیت استاندارد سازی گیاهان دارویی:
۲۳.....	اشتباهات مربوط به استفاده از دوزهای نامشخص گیاهان دارویی:
۲۴.....	اشتباهات مربوط به تشخیص گیاهان دارویی:
۲۴.....	افسنطین و اشتباهات رایج در شناسایی آن
۲۴.....	نام گیاه: افسنطین
۲۶.....	افسنطین کاذب
۲۷.....	آویشن ها و اشتباهات رایج در شناسایی آنها:
۲۷.....	مقدمه:
۲۸.....	آویشن های ایران:
۲۹.....	معرفی انواع آویشن های موجود در بازار

- نام گیاه: آویشن باغی..... ۲۹
- نام گیاه: آویشن واقعی..... ۳۱
- نام گیاه: آویشن آذربایجانی..... ۳۲
- نام گیاه: آویشن کرک آلود..... ۳۳
- نام گیاه: آویشن دنايي..... ۳۵
- نام گیاه: آویشن کوهي..... ۳۶
- نام گیاه: آویشن شیرازی..... ۳۸
- گونه هایی از مقایسه آویشن های مختلف:..... ۴۰
- معرفی باهانی با آویشن اشتباه گرفته می شوند:..... ۴۲
- نام گیاه: رزه بنیارس..... ۴۳
- نام گیاه: آویشن دانی..... ۴۵
- نام گیاه: کاکوتی..... ۴۶
- زیره ها و اشتباهات رایج در تشخیص و تکیک آن ها:..... ۴۸
- مقدمه:..... ۴۸
- نام گیاه: زیره سبز..... ۴۸
- نام گیاه: زیره سیاه..... ۵۲
- نام گیاه: زیره کرمانی..... ۵۴
- بابونه ها و اشتباهات رایج در شناسایی آنها:..... ۵۶
- مقدمه:..... ۵۶
- الف- بابونه های ایران:..... ۵۷
- نام گیاه: بابونه ی آلمانی..... ۵۷
- نام گیاه: بابونه کبیر..... ۶۰
- نام گیاه: بابونه رومی..... ۶۲
- ب- بابونه نماها:..... ۶۴
- نام گیاه: بابونه کاذب..... ۶۴

نام گیاه: بابونه کاذب.....	۶۶
مواردی از مقایسه ترکیبات انواع بابونه:.....	۶۷
پرسیاوشان و اشتباه رایج در شناسایی آن.....	۶۹
مقدمه:.....	۶۹
نام گیاه: پرسیاوشان.....	۶۹
نام گیاه: سرخس عقابی.....	۷۲
گاوزن و اشتباهات متداول گیاهی:.....	۷۵
مقدمه:.....	۷۵
نام گیاه: گاوبان اروپایی.....	۷۵
نام گیاه: گاوزبان ایرانی.....	۷۷
نام گیاه: گاوزبان آ.....	۸۰
نام گیاه: گاوزبان.....	۸۱
نعناع و اشتباهات در تشخیص انواع آن.....	۸۳
مقدمه:.....	۸۳
نام گیاه: نعناع دشتی.....	۸۳
نام گیاه: خالواش.....	۸۶
نام گیاه: پونه.....	۸۸
نام گیاه: نعناع جویباری.....	۸۹
نام گیاه: نعناع فلفلی:.....	۹۱
تفاوت خواص و کاربرد انواع نعناع:.....	۹۵
مشکلات مربوط به آلودگی گیاهان دارویی:.....	۹۷
مقدمه:.....	۹۷
آلودگی گیاهان دارویی با فلزات سنگین:.....	۹۷
آلودگی میکروبی گیاهان دارویی:.....	۱۰۱
اشتباهات و مشکلات مرتبط با عطاری ها:.....	۱۰۴

۱۱۱	اشتباهات و مشکلات متداول در خصوص عرقیات گیاهی:
۱۱۱	مقدمه:
۱۱۲	میزان اثر بخشی و غلظت عرقیات:
۱۱۲	کهنه بودن عرقیات:
۱۱۲	احتمال وجود متانول در عرقیات گیاهی:
۱۱۵	آلودگی قارچی عرقیات:
۱۱۵	داخل عرقیات با غذاها و داروها:
۱۱۵	صرف عرقیات در بارداری و شیردهی:
۱۱۷	مشکلات متداول در خصوص تقلبات در گیاهان دارویی:
۱۱۷	مقدمه:
۱۱۷	سماق
۱۲۰	خردل ها:
۱۲۰	نام گیاه: خردل هندی:
۱۲۲	نام گیاه: خردل سفید:
۱۲۴	نام گیاه: خردل سیاه:
۱۲۵	کاربردهای انواع خردل:
۱۲۶	تقلبات خردل:
۱۲۷	زعفران
۱۳۳	آلوئه ورا:
۱۳۸	تقلبات آلوئه ورا:
۱۳۹	زنجفیل
۱۴۳	جوز هندی
۱۴۶	منابع:

به نام خدا

مقدمه:

گیاهان دارویی گیاهانی هستند که یک اندام یا تمام اندام‌های آن شامل گل، میوه، بذر، ساقه، برگ و ریشه دارای خواص دارویی می‌باشد. این گیاهان به صورت خودرو در مناطق متعددی از قبیل جنگل‌ها، دشت‌ها و مزارع یافته می‌شوند، همچنین کاشت، داشت و برداشت این گیاهان به منظور استفاده از مواد موثره آنها انجام می‌شود. امروزه کاربرد گیاهان دارویی در تأمین سلامت جوامع بشری و برکات برد به عنوان طعم دهنده‌ها، نوشیدنی‌ها، شیرین‌کننده‌ها، رنگ‌های طبیعی و حتی حشره‌کش‌ها و همچنین به عنوان ماده اولیه محصولات آرایشی و بهداشتی همه را شگفت زده کرده و رویکرد روزافزون استفاده از گیاهان دارویی و فرآورده‌های حاصله از آنها نقش این گیاهان را در توسعه اقتصاد جهانی پررنگ تر کرده است.

کشور ایران با داشتن ۱۱ اقلیم آب و هوایی مختلف، در ایران در حال حاضر بیش از ۷۵۰۰ گونه گیاهی و حدود ۲۳۰۰ گونه گیاهان دارویی یکی از بهترین مناطق جهان در زمینه رشد گیاهان دارویی به شمار می‌رود. دانشمندان ایرانی مانند ابوریحان، ابن سینا و دیگران کتاب‌های مفصلی درباره گیاهان دارویی نوشته‌اند که مورد توجه جهانیان قرار گرفته است. متأسفانه با وجود دیرینگی این علم در کشور، پیشرفت چندانی در آن مشاهده نمی‌شود و گیاهان دارویی به صورت غیر منسجم و برنامه ریزی نشده مورد استفاده قرار می‌گیرند.

عواملی مانند بیمه نبودن فرآورده های گیاهی، نبود فرهنگ صحیح مصرف داروهای گیاهی در بین مردم و عرضه فرآورده های گیاهی دارویی به صورت غیر استاندارد از سوی عطاری ها از عواملی است که بی اعتمادی پزشکان و داروسازان به فرآورده های گیاهی دارویی را موجب شده است، در حالی که اگرچه امروزه درمان بیماری ها بیشتر از طریق داروهای صورت می گیرد که منشاء صنعتی دارند و فقط در آزمایشگاه های بی بی شوند و اثرات قاطع آنها در درمان بیماری ها، موجب توسعه مصرف آنها شده است، اما با توجه به این که با مصرف بعضی از این داروهای گیاهی به بدن می رسانند، روز به روز به گیاهان دارویی و فرآورده های گیاهی توجه بیشتری شده و اعتقاد عمومی در مورد استفاده از آنها پیوسته تقویت می گردد.

بنا بر گزارش های وزارت بهداشت، اکنون بیش از ۲۵۰۰ فرآورده گیاهی دارویی در کشور مجوز دارند که کمتر از ۳ درصد کل بازار دارویی کشور را شامل می شود. هرچند وزارت بهداشت برای فعال کردن اداره داروهای گیاهی تلاش زیادی کرده است تا زمینه افزایش تولید، ساخت و صدور بیشتر مجوز این نوع داروها در کشور فراهم گردد، اما تحقق این امر نیاز به زمان دارد.

دکتر حسین سرررز - مهندس میرا قاسمی

اهمیت مصرف درست گیاهان دارویی و داروهای گیاهی:

چنانچه گیاهان دارویی و فرآورده های گیاهی به منظور پیشگیری، درمان و یا تأثیر اعمال فیزیولوژیک به کار روند، به عنوان دارو تلقی می شوند، حتی اگر این مواد به عنوان ماده غذایی مصرف شوند و اثر درمانی شناخته شده ای نداشته باشند. برخی به خواص درمانی برای گیاهان دارویی اعتقاد چندانی ندارند یا در مورد آن اظهار تردید می کنند. تردید

در مورد اثربخشی گیاهان دارویی از موارد زیر ناشی می شود:

- آماده سازی داروهای گیاهی و تحویل آنها به مردم به درستی انجام نمی گیرد و در نتیجه، خواص درمانی گیاه از بین رفته و یا کاهش می یابد که این امر موجب عدم تأثیر گیاه در درمان بیماری می گردد.

- عرضه غیر عمدی یا عمدی یک گونه گیاهی به جای گونه دیگر یا رطوبتی این اشتباه و جابه جایی در حد جنس گیاه صورت می گیرد.

- تقلب در گیاهان دارویی با افزودن انواع مواد رنگی، شیمیایی و..

- انواع دگ در گیاهان دارویی

- بی توجهی به مداخلات گیاهان دارویی و داروهای شیمیایی

- بی توجهی به عوارض جانبی گیاهان دارویی

در این کتاب قصد داریم در خصوص متداول ترین اشتباهات، چالش ها و تقلبات در خصوص گیاهان دارویی آشنا شویم.

اشتباهات متداول آماده سازی گیاهان دارویی

مقدمه

گیاهان دارویی، اغلب دارای سلول هایی با دیواره های مقاوم و مستحکم هستند که بدن ما به سبب نداشتن آنزیم های تجزیه کننده ای این ترکیبات، قادر به هضم و دسترسی به ترکیبات مفید آنها نیست، بنابراین برای دسترسی به این ترکیبات سودمند باید از روش هایی مانند دم کردن و یا جوشاندن استفاده کرد. اگرچه در تهیه گیاهان دارویی از شیوه های گوناگونی از قبیل روغن گیری، ضماد، تئور و غیره استفاده می شود اما با توجه به عمومیت روش های جوشاندن و دم کردن و اشتباه متداول

افراد در این خصوص، بیشتر به تفاوت این دو روش خواهیم پرداخت.

تفاوت دم کردن و جوشاندن:

همانطور که می دانید متداول ترین شیوه آماده سازی گیاهان دارویی در بین مردم جوشاندن آنها و به تعبیر عموم «تهیه جوشانده» می باشد. اما آیا آماده سازی گیاه به روش جوشاندن برای تمام گیاهان دارویی مناسب است؟

جواب این پرسش، منفی است. دم کردن و جوشاندن گیاهان دو روش مختلف است. جوشیدنی حاصل از هر روش، خاصیت و تأثیر جداگانه ای بر بدن می گذارد.

یکی از ساده ترین و رایج ترین روش های گیاهی دم کرده ها هستند که اغلب افراد مثل چای مصرف می کنند. برای تهیه دمنوش گیاه را در ظرفی دردار حاوی آب جوشیده، ریخته و به مدت ۱ تا ۲۰ دقیقه روی بخار ملایم قرار می دهند و پس از دم کشیدن آن را صاف کرده و مصرف می کنند. ما برای تهیه جوشانده، گیاه را درون آب سرد یا گرم ریخته ظرف را مستقیم بر روی شعله قرار می دهند. حاصل این کار جوشانده ای است که خاصیت و اثرات قوی تری از دمنوش دارد. زیرا هنگام جوشیدن مواد مؤثره بیشتری از گیاه خارج می شود. قسمت مورد استفاده برای دم کرده اصولاً برگ ها و گلبرگ ها است، زیرا نازک و ظریف هستند و به راحتی مواد موثرشان از طریق دم کردن آزاد می شود، در صورتی که بخواهیم از قسمت های دیگر مانند ساقه، ریشه یا دانه دمنوش تهیه کنیم، حتماً باید آنها را له، خرد و یا پودر کنیم.

در جوشانده میزان بیشتری ماده مؤثره نسبت به دم کرده استخراج می شود. اغلب جوشانده را برای استفاده از ریشه، پوست، سرشاخه و برخی دانه ها استفاده می کنند. برای تهیه جوشانده آب سرد یا گرم را روی گیاه ریخته

و به جوش می آوریم و با حرارت ملایم ۱۰ تا ۳۰ دقیقه به آرامی می جوشانیم؛ در مرحله تهیه جوشانده، حجم محلول به علت بخار شدن کم شده و به حدود دو سوم می رسد. جوشانده برای بهره مندی از قطعات سخت گیاهی، موادی که در اثر حرارت خراب نمی شوند و یا موادی که به سادگی در آب حل نمی شوند، استفاده می شود.

نتایج مطالعات نشان می دهد مواد موثری از قبیل اسانس ها در گل و برگ گیاهان دارویی وجود دارد که بر اثر تماس با درجه حرارت بالا و به خصوص جوشاندن ممکن است از بین برود. از این رو همواره توصیه می شود اندام های درختی گیاه از قبیل برگ و گلبرگ و همچنین بخش های اسانس دار تنه به روش دم کردن آماده سازی شده و هرگز جوشانده نشوند. هرچند در آماده سازی گیاهان دارویی در اثر جوشاندن پیرنگ تر و غلیظ تر می شود. بنابراین می کنند که این جوشانده حاوی مواد موثره بیشتری است.

در تحقیق حسینی و همکاران (۱۳۸۶) مشخص شد که ۵۵ درصد پاسخگویان گیاهان دارویی مورد استفاده ی خود را تنها به شکل جوشانده استفاده می کردند.

ظرف مناسب برای تهیه دمنوش های گیاهی.

برای تهیه انواع دمنوش و جوشانده معمولاً از انواع قوری درختی استفاده می شود. اما آیا برای تهیه دم کرده و جوشانده می توان از ظرف های فلزی استفاده کرد؟

پاسخ این سوال هم منفی است. برای تهیه جوشانده و دم کرده باید از ظروف شیشه ای، چینی یا لعابی استفاده کرد و از ظروف فلزی باید استفاده کرد، چون برخی مواد موجود در گیاهان با آن واکنش می دهد و می تواند برای سلامتی مضر باشد.